

De Oostends(ch)e stadsbib

Dirk Beirens

Het lijkt me interessant om aan de vooravond (hoewel ...) van de verhuis van de Oostendse stadsbibliotheek uit het centrum even terug te blikken op enkele facetten van haar geschiedenis. Daarvoor moet ik natuurlijk de huidige bibliothecaris en zijn staf, alsook de leidinggevende figuren uit het verleden consulteren. Wegens tijdgebrek stel ik dat nog even uit.

In de briefwisseling van Karel Jonckheere stootte ik op een brief d.d. 4 februari 1956 van een zekere Eugène Everaerts aan 'Beste stadgenoot Jonckheere'. Die Everaerts was oud-bibliothecaris van de Oostendse stadsbibliotheek. Over die brief straks meer, eerst laat ik u via diverse bijdragen kennis maken met Eugene Everaerts.

In De Zeewacht van 12.11.1976 verscheen een niet-ondertekend artikel (auteur?) met de titel "Oud-bibliothecaris Eugene (sic) Everaerts overleden".

Op 2 november overleed in Rotterdam de voormalige stadsbibliothecaris Eugene Everaerts op 96-jarige leeftijd. Alleen de oudsten onder de Oostendenaars zullen hem nog herinneren. In 1905 speelde de overledene alhier een belangrijke rol bij de oprichting van het Van Neste Genootschap als liberale culturele vereniging. Reeds jaren voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was hij stadsbibliothecaris. Samen met de arts en oud-leerling van Gezelle, Eugene van Oye, de atheneumleraren Frans Van de Weghe en Leo van den Bogaert en ook de ambtenaar bij het Zeewezen Julius L'Abbé behoorde hij tot de mentoren van de kleine groep Oostendse 'Jong-Vlamingen'.

De 'Jong-Vlaamse Beweging' werd in Gent opgericht door de Nederlandse predikant dominee Domela Nieuwenhuis Nyegaard die eind vorige eeuw de evangelische kerk in Oostende bediende. Everaerts zou aan de basis gelegen hebben van de zgn. 'Oostendse Verklaring'. Jong-Vlaanderen streefde tijdens de Duitse bezetting naar een zelfstandige staat Vlaanderen. In oktober 1918 week Everaerts uit naar Nederland. Daar verwierf hij een betrekking bij de Gemeentebibliotheek van Rotterdam. Voor zover mogelijk hield hij contact met de Vlaamse Beweging. Everaerts was een idealist maar ook een omstreden figuur. De tijd vervaagt alle spanningen en zo kon Everaerts opnieuw onze stad, waarvan hij bleef houden, bezoeken.

Enkele Oostendenaars die in februari 1967 deelnamen aan een Nederlands Congres in de Doelen van Rotterdam ontmoetten Everaerts tijdens een receptie op het stadhuis van Rotterdam. Hij was toen nog altijd een grote en slanke, krannige man die met vuur bleef spreken over zijn geboortestad.

In De Plate, jaargang 8, nr. 2, februari 1979 verscheen een nota van Emiel Smislaert over Eugène Everaerts. Hij verwees naar de 'Encyclopedie van de Vlaamse Beweging', deel 1, 1973, blz. 490 waar een zekere Lammert Buning een bio-/bibliografische schets maakte van Everaerts: geboren in Oostende op 17 november 1880. Everaerts, zoon van een Vlaamse vader en een Zeeuwse moeder, volgde in Oostende na de lagere school de lessen aan het atheneum, werd in 1900 stadsambtenaar en later bibliothecaris. Al jong was hij actief lid van het Algemeen Nederlands Verbond; in 1905 speelde hij een belangrijke rol bij de oprichting van het Van Neste Genootschap, dat veel heeft gedaan voor het culturele leven in Oostende.

In de Eerste Wereldoorlog behoorde Everaerts met dr. Eugeen van Oye, Frans van de Weghe, Leo van den Bogaert, Julius l'Abbé tot de betrekkelijk kleine activistengroep te Oostende. De redactie van de Oostendsche Verklaring, in de geest van de Gentse groep van ds. J.D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard c.s. – dus georiënteerd op het zeer radicale Jong-Vlaanderen – is meer dan van dr. Van Oye het werk geweest van Everaerts.

In 1918 nam Everaerts de wijk naar Nederland; in 1919 werd hij bij verstek ter dood veroordeeld. Evenals dr. Willem de Vreese en dr. Telesphore Vernieuwe vond hij betrekkelijk spoedig emplooi bij de Gemeentebibliotheek van Rotterdam, bracht het daar tot assistent 1ste klas, liet zich echter in 1942 tegen de wil van zijn chef door de NSB-burgemeester tot adjunct-bibliothecaris benoemen. In mei 1945 werd hij op non-actief gesteld en naderhand ontslagen.

Werk: enkele bijdragen in 'De Vlaamsche Post' (1915-'16); zijn 'Oorlogsboek 1914-1918' is volgens zijn mededeling verloren gegaan.

Lit.: M. van de Velde, *Geschiedenis der Jong Vlaamsche Beweging* (1941)

L. Buning, *Aan de nagedachtenis van Dr. Eugeen van Oye (1840-1926) als strijdend Vlaming*, in *Het Pennoen* (juni 1969, blz. 6-8)

Emiel Smissaert voegde er in zijn De Plate-bijdrage de volgende gegevens aan toe:

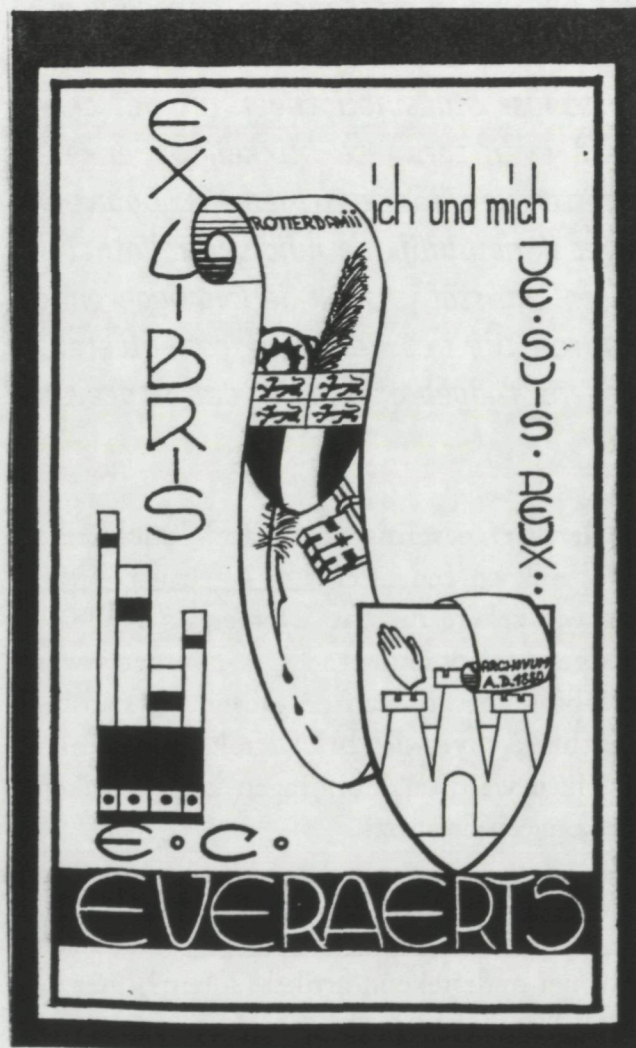
zijn archief, voornamelijk over zijn activistische periode, deponeerde hij enkele jaren voor zijn dood in het AMVC (Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven) in Antwerpen. Het omvat brieven, documenten, knipsels uit dagbladen en periodieken, alsook portretten. Ook het archief van het 'Van Neste Genootschap' wordt bewaard in het AMVC.

In De Plate, jaargang 14, nr. 12, december 1985 drukte Omer Vilain het ex-libris (zie afbeelding) van de gewezen stadsbibliothecaris af met een korte oriënterende tekst:

Eugeen Everaerts, bibliothecaris Oostende (tot 1919), later bibliotheek-assistent te

Rotterdam. Men ziet de wapenschilden van Rotterdam en Antwerpen. Dit laatste is een vergissing en had Oostende moeten zijn. 1880 is het geboortjaar van Everaerts.

De pentekening is van Albert Schröder.

Terug naar de hoger geciteerde brief van Everaerts aan Jonckheere. De 75-jarige schrijver verwijst naar zijn levensperiode in Oostende en zou dolgraag met Karel een ontmoeting hebben. Het wordt een bijna melancholische verdedigingsmeekbede.

"Ik hoop woensdag e.k. in de 'Rotterdamsche Beurs' op uw voordracht aanwezig te zijn.

Op 't oogenblik ben ik zwaar verkouden en heb ook last van een oude kwaal. Onze dichter Emile Verhaeren zegde me eens bij één van zijn bezoeken aan de Oostendsche gemeentebibliotheek (voor 1914): "Ik heb 'n valling!" Bij deze

*OSTENDE — Place d'Armes
Place of arms*

woorden proestte hij het uit van 't lachen, om daarna - als naar gewoonte - luidop in de leeszaal uit een boek van Streuvels te lezen. Hij was destijds zeer bevriend met wijlen mijn vriend-schilder Léon Spilliaert.

Omstreeks 1897 was ik reeds propagandist voor het 'Algemeen Nederlands Verbond', natuurlijk in overleg met den grondlegger, m'n lotgenoot Hippoliet Meert (nvdr: Aalst 1865 - Middelburg 1924, meer info in Enc Vl. Bew., deel 2, 1975, blz. 939-941- 'lotgenoot'= veroordeling als activist?).

Op een gegeven ogenblik telde de Oostendsche afdeeling door mijn toedoen plusminus 100 leden! In de jaren 1907-1918 verrichtte ik pionierswerk voor de oprichting van 'Volkshoogescholen' in Vlaanderen. In vele dorpen van de Vlaamsche zee kust die ik met m'n hartenbloed in 1914-1918 heb verdedigd tegen de "Junkerklied" werden door mij tienduizenden 'vlugschriften' over "Grundtvig (nvdr, 1783-1872, grondlegger volkshogescholen) en de Volkshoogeschool in Denemarken" verspreid.

Walcheren had destijds zijn vreemdelingenverkeer van de Vlaamsche zee kust uit - via Breskens - grootendeels aan mij te danken. Enz., enz.

Zal ik het geluk hebben met u eens te spreken? Mocht het waar zijn!" R'dam, 04.02.1956.

In welke periode is Everaerts bibliothecaris geweest? Een antwoord vinden we in wat we als een standaardwerkje over de Oostendse POB kunnen beschouwen: Frank Edebau, Geschiedenis van de stadsbibliotheek van Oostende. De Sikkel, Antwerpen, 1944 - zijn uitgegeven proefschrift van de bibliotheekschool.

Op blz. 53-54 presenteert hij een chronologisch overzicht van 1851 tot 1940.

In 1907 werd een nieuw bibliotheekreglement goedgekeurd, werden de toegangsuren 'verlengd' (10-12, 16-19), werden weer Nederlandsche boeken aangekocht en werd

Eugène Everaerts benoemd tot bibliothecaris. Hij zal na zijn vlucht naar Nederland in 1919

opgevolgd worden door zijn familielid Carlo Loontjens, waarover in een volgende bijdrage meer.

In het laatste decennium van de 19de eeuw werd een hele reeks taalwetten goedgekeurd.

Dit gaf aanleiding tot polemieken in de plaatselijke pers waarin francofonen zich scherp keerden tegen een mogelijke verruiming van het Nederlandstalige aanbod en de Oostendse tak van het 'Algemeen Nederlands Verbond' (ANV) een 'brandbrief' richtte tot het Stadsbestuur, waarin, naast de opsomming van andere grieven, tevens gevraagd werd, voor de Stadsbibliotheek Nederlandsche boeken aan te schaffen en verder volksbibliotheken op te richten in verscheidene kwartieren." Deze oproep werd opgenomen in het Bulletin Communal, 1897, p 575-577. In het verslag staat de laconieke reactie van de gemeenteraad: 'pris pour notification' - er is kennis genomen van het schrijven. (Edebau, blz. 20)

Ik vermoed dat de brief van het ANV niet ondertekend was - of toch niet door Everaerts die, als dit wel zo was - kan dat nog onderzocht worden? - waarschijnlijk nooit benoemd geweest zou zijn tot bibliothecaris in 1907. De hetze tegen het Nederlandstalige aanbod in de bib bleef ook na 1907 voortduren, misschien omdat Everaerts als overtuigd Nederlandsvoelende en/of flamingant heel wat Nederlandstalig materiaal aankocht.

Als bewijs van die hetze gelden volgende passages uit 'Le Carillon' (1910):

"Depuis quelque temps - le fait nous est signalé de divers côtés - on constate, à la Bibliothèque communale, l'envahissement considérable, faisant 'tâche d'huile', des oeuvres néerlandaises, ou en "flamand officiel", au détriment des ouvrages français, cela va sans dire."

En verder: "... on s'est laissé aller à de désastreux excès! Et voilà, qu'on a ouvert la porte à des Stijn Streuvels (quel baragouin! - koeterwaals), à des Guido Gezelle (quelles puérités! - kinderachtigheden)"

En verder: *"Pourtant rassurons-nous! La saine raison de l'Ostendais négligera ces bêtises flamandes; laissons les flamingolâtres se leurrer (zich vleien met) d'une vaine apparence: peut-on leur en vouloir d'avoir une illusion de bonheur, par l'idée que quelques nullités en leur jargon trônent avec leur couronne en toc (=namaak) à la Bibliothèque communale?"*

(Edebau, blz. 84-86)

Deze eerste bijdrage sluit ik af met uittreksels uit het rapport van de administratieve commissie van de bibliotheek voor het jaar 1909:

- er worden geregeld technische boeken gevraagd. De gemeenteraad wordt om een speciaal krediet gevraagd. Ook technische tijdschriften moeten aangekocht worden.

- de stedelijke bijdrage voor de bib is heel miniem.

- boeken werden geschonken door Madame Kubach en MM. Daveluy, Dr. Eugène Van

Oye, Hubert Kies, Le Duc d'Orléans en Eugène Everaerts.

- de vrijgevige meneer Georges Daveluy schonk drie werken: een rekeningboek van 1698, een resolutieboek van 1711 en een keurboek anno 1743 des ambachts van de Vrije Huys Timmerlieden deser stede ende port van Oostende.

- de nieuwe klassering van de boeken gaat zienderogen vooruit.

- alle specialisten zijn ervan overtuigd dat het niet kan dat één persoon, de bibliothecaris, de vele lezers en ontleners moet bedienen. Ze pleiten voor de indienstneming van een adjunct en een bode.

- statistieken 1909:

* lezers (3580 =ontleners?)

* bezoekers (4527, lezers inbegrepen?)

* ontleende werken: Franstalig (5177) – Nederlandstalig (1861)

(wordt vervolgd)

